

Evaluatie bewonersinitiatieven in het kader van de veranderende (wijk)zorg Amsterdam Oost (oktober 2013 – oktober 2015)

Aanleiding

Eind 2013 zijn in Amsterdam proeftuinen voor de wijkaanpak van de zorg gestart. In dit kader is er voor iedere proeftuin € 100.000 gereserveerd voor het stimuleren van bewonersinitiatieven. Iedere proeftuin heeft de verdeling van gelden op haar eigen wijze opgepakt. In Amsterdam Oost is er een beoordelingscommissie van vier bewoners samengesteld die verantwoordelijk is gemaakt voor de toekenning van de financiële middelen. Dat was een bewuste keuze: als het om het beoordelen van bewonersinitiatieven gaat moeten niet professionals, maar bewoners zelf daarover kunnen besluiten. Wel was het zo dat de commissie in deze taak werd ondersteund door medewerkers van Civic, ZGAO en kwartiermakers voor de wijkzorg.

Inmiddels heeft er eind 2014 een eerste evaluatie van de proeftuinen plaatsgevonden. Deze was naar ons oordeel tamelijk prematuur, omdat nog maar een klein gedeelte van de initiatieven in de evaluatie betrokken kon worden. Onduidelijk was eigenlijk welke bewonersinitiatieven werden gestimuleerd door de proeftuinmogelijkheden, waardoor het wel heel moeilijk wordt om lessen aan deze bijzondere vorm van financiering te verbinden. Wij vinden dat een gemiste kans.

Er is in de commissie veel ervaring opgedaan. Er zijn successen geboekt, maar de commissie heeft ook mislukkingen ge oogst. Met deze ervaring kan wat worden gedaan. Vandaar dat de commissie die graag teruggeeft aan het gemeentebestuur, dat immers als opdrachtgever functioneerde, in de verwachting dat er ook wat mee wordt gedaan. Het doel van het beleid is immers dat de informele zorg een steeds belangrijkere rol gaat spelen speelt in de organisatie van de zorg, waarbij burgers/ bewoners meer verantwoordelijkheid moeten gaan dragen voor elkaar, voor hun omgeving en voor hun buurt. Juist in dat opzicht valt er het nodige van de kleine vijftig ingediende bewonersinitiatieven in Amsterdam Oost te leren.

Het heeft ons teleurgesteld, zo moet ons van het hart, dat van hogerhand wel het geld ter beschikking is gesteld, maar vervolgens niet echt een interesse wordt getoond wat daar nu allemaal mee is gebeurd. Nergens is ons gebleken dat van de proeftuin ook een leerschool is gemaakt. Er worden zomaar nieuwe programma's gestart, zonder dat de oude op hun dynamiek zijn onderzocht. Dat is zonde. Met deze notitie willen de leden van de commissie alsnog een bijdrage leveren tot het leren van het afgelopen experiment en een pleidooi houden om bewoners een blijvende rol te laten spelen in het besteden van financiële middelen ter stimulering van bewonersinitiatieven op het terrein van de zorg.

Aanpak in Amsterdam Oost

Procedure

- De kerngroep wijkaanpak (bestaande uit vertegenwoordigers van: de zorginstellingen, de maatschappelijke dienstverlening, belangenbehartigers en informele zorg) heeft besloten dat de aanvragen voor bewonersinitiatieven voor informele zorg door een bewonerscommissie beoordeeld moet worden. De kerngroep heeft gezocht naar geschikte kandidaten die zitting in deze commissie wilden nemen.
- De kerngroep zorgt voor bekendheid over de mogelijkheid voor bewoners om een plan of

initiatief in te dienen. Het plan moet worden voorzien van doel, aanpak en begroting.

- Bewoners kunnen een aanvraag indienen die voldoet aan de criteria. Omdat bleek dat de stedelijke criteria niet duidelijk genoeg waren, heeft de beoordelingscommissie een toelichting toegevoegd aan de aanmeldingsprocedure. Met name de link met de zorg en het vraaggerichte aspect bleef aanvankelijk onderbelicht in de plannen.
- Medewerkers van Civic helpen bewoners waar nodig, en sturen de definitieve aanvraag door naar de beoordelingscommissie.
- Naast de schriftelijke aanvraag wordt het plan met de beoordelingscommissie besproken. Initiatiefnemers worden hiertoe uitgenodigd, zodat er gelegenheid is voor vragen en toelichting van beide kanten.
- Civic medewerkers hebben tijdens dit gesprek een ondersteunende en informerende taak.
- De beoordelingscommissie besluit na afloop van dit gesprek of het plan in aanmerking komt voor een financiële ondersteuning

Speciale kenmerken

- Via diverse netwerken is brede bekendheid gegeven aan de mogelijkheid voor een bewonersinitiatief om geld aan te vragen.
- Er is gewerkt met van te voren opgestelde criteria, waardoor van willekeur geen sprake kon zijn.
- Een beoordeling door medebewoners maakt de besluitvorming minder procedureel, het genomen besluit is geen bestuursrechtelijk besluit met alle bezwaarprocedures vandien. Dus is er meer ruimte voor improviseren en aanpassen, waardoor er in samenspraak mogelijkheden ontstaan om het initiatief ten opzichte van de gehanteerde criteria aan te passen en te verbeteren.
- De beoordelingscommissie heeft alle bewoners met een initiatief serieus genomen, en de initiatieven kritisch beoordeeld. Een flink aantal initiatieven is niet toegekend, bij veel initiatieven zijn begrotingsposten geschrapt.
- Met alle initiatiefnemers is steeds duidelijk gemaakt dat de initiatieven niet een verlengstuk zijn van al bestaande activiteiten, maar moeten passen in de verandering van de zorg met een groter gewicht voor de informele zorg en meer verantwoordelijkheid voor bewoners onderling.
- Belangrijk was dat de commissie in gesprek is gegaan en niet de aanvragen van papier heeft beoordeeld, zoals aanvankelijk het plan was. Tussen papier en het persoonlijke verhaal zat vaak een wereld van verschil die niet zelden in het voordeel van het verhaal uitpakte.
- Door deze houding van nieuwgierigheid en openheid heeft de beoordelingscommissie niet alleen be- en geoordeeld, maar heeft zij ook meegedacht, gestimuleerd, geadviseerd, om tot initiatieven te komen die passen binnen de veranderende zorg.
- Opmerkelijk was dat waar dat aan de orde was in aanvragen de samenwerking tussen het formele en informele circuit soepel verliep. Dat wil zeggen: er was sprake van een gelijkwaardige omgang en waardering.

Resultaten

Bewonersinitiatieven die tot stand zijn gekomen

Resultaten bewonersinitiatieven Indische Buurt en Oostelijk Havengebied

Tot half oktober hebben we in totaal 44 bewonersinitiatieven binnen gekregen

Daarvan hebben we er 33 toegewezen en 11 afgewezen. Een aantal initiatieven is meerdere

keren met een voorstel bij ons geweest. Het voorstel was dan aangepast. De Indische buurt heeft 13 bewonersinitiatieven toegediend gekregen, Het Oostelijk Haven gebied 6.

En er zijn 14 aanvragen toegekend die beide gebieden bestrijken

Totaal is er tot en met oktober ongeveer € 90.000,- toegekend. De commissie moet nog besluiten hoe het resterende geld wordt besteed. Er kan nog een nieuwe ronde worden uitgeschreven of – andere optie - het resterende geld wordt toegekend aan die initiatieven tegen wie tijdens de procedure gezegd is dat ze – indien de middelen dat mogelijk zouden maken – bij succes nog een keer een beroep op het fonds mochten doen.

Onder te verdelen in de volgende thema's, waarbij een aantal initiatieven meerdere terreinen bestrijken:

- netwerkbijeenkomsten organiseren;
- eenzaamheid verminderen, geïsoleerde buurtbewoners stimuleren tot meedoen en naar buiten treden;
- ontmoetingen voor senioren mogelijk maken en stimuleren;
- migranten (ouders, vrouwen, mannen, ouderen) activeren;
- vertrouwenspersonen opleiden;
- versterken sociale cohesie in een buurt;
- buurt aantrekkelijker maken;
- stimuleren van beweging (wandelen, zwemmen) door groepsactiviteiten.

Conclusies / Aanbevelingen

Lessen

- *Kiemgeld werkt.* De proeftuin als zodanig stimuleert het ontkiemen van initiatieven. Geld stuurt, ook al zijn de bedragen (doorgaans enkele duizenden euro's) relatief klein. De mogelijkheid om initiatieven gefinancierd te krijgen is een stimulans voor actieve bewoners en (zzp-)professionals om creatief na te gaan denken over zorginitiatieven.
- *Drempelgeld nodig.* Er zijn heel veel ideeën en initiatieven in Amsterdam Oost. Maar ze moeten wel over de drempel heen getrokken komen om op gang te komen. Die drempel is geld, niet veel, maar genoeg om uit de startblokken te komen. Het proeftuingeld heeft zeker voor een aantal initiatieven deze functie gehad.
- *Bewoners in the lead.* Een bewonersinitiatief blijkt gemakkelijker gezegd dan gedaan. Er bestaan ook geen zuivere bewonersinitiatieven. Meestal gaat het om combinaties van actieve bewoners, actieve organisaties en een nieuw project. Ook melden zich veel zzp'ers uit de buurt met projecten. Dat maakt het lastig om precies de grens te trekken tussen professioneel belang (geld, werk) en bewonersbelang. De commissie heeft geprobeerd die grens scherper in beeld te krijgen door:
  - o geen loonkosten te honoreren;
  - o de toegekende bedragen relatief gering te houden, gemiddeld ging om bedragen die cirkelden rondom de 4000 euro;
  - o er op te blijven hameren dat bewoners *in the lead* waren, dat zij richting konden geven aan het project.
- *De potentie van buurt-zzp'ers.* Het zou de moeite lonen om een wat scherper debat te voeren over de rol en positie van buurt-zzp'ers en hun betekenis in de transitie van de zorg. Zij zijn in staat om bewoners heel goed te organiseren, maar zoeken ook een verdienmodel. Kan dat samen? Betreden zij het terrein van welzijnsorganisaties, maar wat is daar tegen als ze het effectiever doen? De commissie heeft zich niet gebrand aan antwoorden op deze vragen, maar gezien het enorme potentieel aan zzp'ers lijkt het haar

uiterst relevant om hier eens goed studie van te maken.

- *Zelf bezuinigen.* Het uit elkaar halen van belangen is uiteraard niet bij alle aanvragen even scherp gelukt, maar de wijze waarop de commissie hier mee is omgegaan en strak begrotingen heeft beoordeeld biedt wel veel leermateriaal voor de wijze waarop toekomstige stimuleringsgelden kunnen worden aangewend. Zo is standaard aan de initiatiefnemers als laatste de vraag gesteld op welke post men het gemakkelijkst zou kunnen bezuinigen. Dit leverde bij de indieners vaak creatieve oplossingen op en maakte het werk van de commissie zelf weer gemakkelijker.
- *Productieve informaliteit.* Belangrijk was de ervaring dat niet de gemeente of Civic maar een bewonerscommissie uiteindelijk de besluiten tot toekenning nam. Dat gaf aan de gesprekken een vorm van gelijkwaardigheid en productieve informaliteit. Daardoor was het steeds heel goed mogelijk om op basis van de gesprekken en suggesties tot verbeteringen te komen. De commissie was in veel opzichten streng (we hebben menig begroting uitgekled), maar dat heeft eigenlijk niet tot veel noemenswaardige weerstand geleid.

Verbeterpunten

1. Ondersteuning beoordelingscommissie

Het vraagt een grote, onbezoldigde, inzet van de leden van de beoordelingscommissie.

Naast de maandelijkse besprekingen en de daarbij behorende voorbereiding, vraagt het toewijding op langere termijn en inzicht in de ontwikkelingen binnen de wijkaanpak van de zorg. Praktische professionele ondersteuning is een voorwaarde.

In deze proeftuin was de ondersteuning mede als gevolg van personele wisselingen niet altijd even precies en optimaal. Een duidelijke omschrijving van de te verwachten ondersteuning kan dat voorkomen. Hieronder een aanzet:

a. *Ondersteuning in financieel opzicht*

Maak van te voren afspraken over vergoeding van gemaakte onkosten door de leden van de beoordelingscommissie (reiskosten, papier in verband met het uitprinten van de voorstellen van de initiatieven, et cetera)

b. *Praktische ondersteuning* (door een participatiemedewerker, die als toehoorder bij de besprekingen aanwezig is) om:

- de procedure te bewaken (afspraken inplannen, tijd bewaken tijdens de besprekingen, samenvatting (verslag) verzorgen van de besprekingen....)
- als schakel te functioneren tussen indieners en beoordelingscommissie (contactpersoon voor de indieners; doorsturen schriftelijke initiatieven; besluit over initiatief communiceren naar initiatiefnemers + cc beoordelingscommissie; etc.)
- snelle en effectieve terugkoppeling naar de leden van de beoordelingscommissie te organiseren (update van alle initiatieven, wel en niet goedgekeurd (excel-sheet); nieuwe ontwikkelingen met betrekking tot relevante zaken).

2. Vrijwilligersvergoedingen

Binnen veel aanvragen was de post ‘vrijwilligersvergoeding’ hoog. Ook werden er snel kosten opgevoerd die eerder met de inzet van betaalde krachten te maken leek te hebben. Criteria met betrekking tot vergoedingen moeten dus verduidelijkt, enerzijds voor de inzet van vrijwilligers en anderzijds voor de begeleiding vanuit professionele organisaties.

3. Terugkoppeling resultaat

Als een initiatief wordt gehonoreerd, dan wordt vooraf het begrootte bedrag overgemaakt waarbij men de verplichting heeft om na afloop een verantwoording af te leggen. Deze

verantwoording is niet goed in de procedure ingebouwd, met als gevolg dat de beoordelingscommissie er geen zicht op heeft of de toegekende gelden op de afgesproken wijze zijn besteed, en welke toegevoegde waarde het initiatief heeft. Effectiever is om niet alles te betalen en het restbedrag te koppelen aan een verantwoording, waarbij – en dat kan niet genoeg benadrukt worden – gewaakt moet worden voor een zware bureaucratische verantwoordingsverplichting. Daar zijn creatieve alternatieven voor te verzinnen (Een open-meeloopdag, een filmverslag, een gesprek, een verhalenmiddag, verzin het maar.)

4. Samenhang met de veranderingen in de zorg

Bewonersinitiatieven verdienen een vaste plek aan de wijktafels, waar nu voornamelijk professionals deelnemen. Professionals hebben die initiatieven nodig, omdat zij niet langer meer voldoende zorg kunnen bieden. De kwartiermakers moeten er op toezien dat de bewonersinitiatieven (ook de kleine) hiervoor worden uitgenodigd.

5. Financiële ondersteuning.

Bewoners met goede ideeën om de zorg te versterken verdienen daarom een impuls, in de vorm van een stimuleringsbedrag, een injectie, om hun plan gestalte te geven. Precies die impuls is het afgelopen jaar met de besteding van de gelden in het stadsdeel Oost tot stand gebracht. Het is van belang om op deze weg door te gaan en vanuit het beleid en het bestuur snel duidelijkheid te scheppen over voortzetting van het toekennen van stimuleringsgeld voor bewonersinitiatieven.

Tot slot

Tot zover onze verantwoording van ons werk als beoordelingscommissie van de proeftuin wijkzorg in Amsterdam-Oost. Het waren twee leerzame jaren. Niet alleen voor ons, en voor de initiatieven die ervan geprofiteerd hebben, maar – naar wij hopen - ook voor de gemeente Amsterdam. Van een proeftuin wil je leren, uit een experiment trek je conclusies over vervolgstappen. In totaal is in Amsterdam een half miljoen euro aan deze proeftuinen besteed. In Oost is dat vruchtbaar geld gebleken. Wij zouden graag van het gemeentebestuur vernemen welke lessen zij aan dit experiment verbindt en hoe het nu verder gaat.

Amsterdam, november 2015

De beoordelingscommissie proeftuin wijkzorg Amsterdam-Oost

Jos van der Lans

Els de Ruiter

Karen Wegner (tot de zomer van 2015)

Tine Wiegman